

תקופת הגאונים

היסטוריה, חברה וספרות

ד"ר רוני שויקה

שיעור 6: ישיבות הגאונים במאה התשיעית

1. כרוניקה של בר הבראוס, מראשי הכנסייה הסורית-נוצרית במאה ה-13
ובאותה עת (825) נפלה מחלוקת בין היהודים בשל ראשות הגולה. אנשי טיבריא העמידו איש ששמו דוד והבבלים את דניאל מכת הכפירה העננית... וכאשר בא דינם לפני מאמון ציווה שאם יתכנסו עשרה אנשים מכת כלשהי וחפצים הם להקים להם ראש, יהיו הם יהודים או נוצרים או אמגושים, אין מי שימחה בידם.

2. אגרת רב שרירא גאון
ובכל שנה כאשר היה ראש הגולה קובע 'ריגלא דבי רב', הלכו אליו הראשים והחכמים של פומבדיתא. ונהג הדבר כן עד שיעור מאתיים שנים מעתה. הואיל והיו להם לראשי הגלות מרות קשה ושלטון בימי הפרסים. ובראש ימי הישמעאלים גם כן היו קונים את ראשות הגולה בדמים ממלכי ישמעאלים. והיו בהם מי שמצער את החכמים הרבה ומציק להם... וכיון שהיו שולטים הנשיאים כך, לא היו יכולים ראשי הישיבות למנוע עצמם מללכת אליהם ברגלים שלהם. ובאמצע שנות ישמעאלים בימי דוד בן יהודה הנשיא הושפלו משלטון המלכות ולא הלכו ראשי פומבדיתא אחריהם. אלא כאשר חפצו הנשיאים שיהא להם רגל בפומבדיתא, באו הם לשם ונשאו דרשה.

3. הגאונים באמצע המאה התשיעית (על פי השחזור של פרופ' ברודי, ציון, עמ' 341-347)

ישיבת פומבדיתא	ישיבת סורא	ישיבת רב עמרם גאון (התפלגה מסורא)
858-842 רב פלטוי גאון	שר שלום גאון	רב עמרם גאון
מתתיה גאון	רב נטרונאי גאון	רב עמרם גאון
	865-857	875-857

רב פלטוי גאון: מספר התשובות שהגיעו ממנו עולה כמה מונים מכל התשובות שהגיעו אלינו מכל גאוני פומבדיתא שלפניו יחד.

רב נטרונאי גאון: תשובותיו שהגיעו לידינו עולות במספרן על מספר התשובות של כל גאון אחר פרט לרב האי.

רב עמרם גאון: בידינו כמאתיים תשובות ממנו.

4. תשובת רב פלטוי גאון

איזה עדיף ומשובח, לעמוק בתלמוד או יעסוק בהלכות קטועות? ולא שאלנו דבר זה אלא שרוב העם מטיף אחר הלכות קטועות ואומרים: מה לנו לקושיית התלמוד! לא יפה הם עושים ואסור לעשות כן, שהם ממעטים בתורה. ולא עוד אלא שגורמים לתלמוד תורה ח"ו להשתכח. ולא נתקנו הלכות קטועות לשנן בהם אלא מי שלמד תלמוד כולו, אם מסתפק לו דבר ואינו יודע לפרשו מעיין בהם.

5. תשובת שר שלום גאון

וששאלתם: גוי שהכניס ידו בתוך יינו של ישראל. כולן מסובכות זו בזו ומאפילות ביותר. ואם היה רצון והייתם לפנינו היה אפשר לפרשן יפה ולבררן יפה יפה זה מזו כמות דבר דבור על אפניו. מפני שכשתלמיד יושב בפני רבו וישא ויתן בדבר הלכה יודע רבו לאיזה צד לבו נוטה ומה מתעלם ממנו, ומה מתברר לו, ומה מתעקש עליו. ופושט לו עד שמאיר עיניו ומראה לו פנים בהלכה. אבל בכתיב, כמה אפשר לו? אלא מקצת צוינו וכתבו לכם כללות של יין נסך.

6. פתיחה לסדור רב עמרם גאון

עמרם בר ששנא ריש מתיבתא דמתא מחסיא, לרבינו יצחק בריה דרבנא שמעון, חביב ויקיר ונכבד עלינו ועל ישיבה כולה.

שלום רב מרחמנות מן השמים יהא עליך ועל זרעך, ועל כל חכמים ותלמידים ואחינו ישראל השרוים שם. שאו שלום ממני ומן רב צמח אב בית דין ישראל, ומן אלופים ומן חכמי ישיבה ובני ישיבה שלנו ושל עיר מחסיא, שכולנו בשלום, חכמים ותלמידים ואחינו ישראל השרוים כאן, שתמיד אנו שואלים בשלומכם וזוכרים אתכם בזכרון טוב, ומתפללים בעדכם ומבקשים רחמים עליכם, שירחם הקב"ה עליכם ויגן עליכם ויציל אתכם מכל צרה ונזק וימלא ברחמיו הרבים כל משאלות לבבכם.

שגר לפנינו רבנא יעקב בן רבנא יצחק עשרים זהובים ששגרת לישיבה, חמשה שלנו וחמשה עשר לקופה של ישיבה. וצוינו וברכנו אותך ברכות שיתקיימו בך ובזרעך וזרע זרעך.

וסדר תפלות וברכות של כל השנה ששאלת שהורו מן השמים ראינו לסדר ולהשיב כמסורת שבידינו, כתקון תנאים ואמוראים.

